

Združenje žrtev okupatorjev
1941-1945 Kranj
Slovenski trg 1, p.p. 12
4000 Kranj

Poština plačana
pri pošti 4101 Kranj

»OPTIMIST«

št. 43

DECEMBER 2016

OB IZIDU TRIINŠTIRIDESETE ŠTEVILKE »OPTIMISTA«

Pred vami je 43. št. biltena »OPTIMIST«, kjer vas seznanjamo z novicami, poročili in obvestili.

Ob tej priliki vas še vedno prosimo, da nam pošljete svoje spomine oz. zgodbe na čase, ko ste svoja mlada leta preživljali kot izgnanci daleč od svojega doma.

Čeprav so dogodki že zelo oddaljeni in niso preveč lepi, toda pozabiti se kljub temu ne smejo, pa tudi naši člani in vaši sotrpini te zgodbe radi berejo, saj se v njih vidijo tudi sami. Veseli bomo vseh vaših spominov.

ČLANI ODBOROV ZDRUŽENJA:

<u>Izvršni odbor</u>	<u>Nadzorni odbor</u>	<u>Častno razsodišče</u>
ROVAN FRANC	ROVTAR STANA	GABRIJEL LOJZKA
STANE SLADIČ	GERJEVIČ DARINKA	SINKOVIČ IVAN
GERJEVIČ FRANC	KNEZ ANTON	KUNČIČ VIDA
MIŠIČ JOŽICA	PODGORŠEK IVAN	
KATNIK ANA		
PIRC JELKA		
GUSTINČIČ FRANC		
KARUN JANEZ		
KNEZ JOŽICA		

≈≈≈

OBVESTILO - DELOVNI ČAS in NASLOV SPLETNE STRANI

Pisarna Združenja bo tudi v letu 2016 odprta samo **dvakrat** na teden, in sicer v **PONEDELJEK in SREDO od 9,00 – 12,00 ure.**

Naš spletni naslov je: **<http://www.zdruzenje-zrtev.si>**

Kdor ima možnost lahko s pridom izkoristi dostop do spletne strani in se informira o našem delu.

≈≈≈

PLAČILO ČLANARINE:

Članarina za leto 2016 še naprej znaša **15,00 €**, kamor je vključen tudi »OPTIMIST«. Lahko se plača v dveh obrokih.

Plačevanje članarine poteka na isti način kot doslej. Kranjčani in okoličani lahko plačajo v pisarni, ostali pa preko transakcijskega računa: 05100-8000057707 ali po poštni nakaznici.

IZVRŠNI ODBOR

ZAHVALA DONATORJEM

Zahvaljujemo se še enkrat vsem tistim, ki so donirali 0,5 % plačane dohodnine (za leto 2015) našemu Združenju.

Obenem se priporočamo že za naprej, da vaši sorodniki, ki predvidevajo, da bodo morali plačati dohodnino, a še niso prijavi donacije 0,5 % za leto 2016, da le-to namenijo našemu združenju .

To lahko storijo do konca leta na naslednji način:

Izpolniti je potrebno obrazec, ki ga dobite na najbližji davčni upravi in izpolnjenega oddate ravno tako na davčni upravi.

- v rubriko *Ime oz. naziv upravičenca*, je potrebno napisati: **ZDRUŽENJE ŽRTEV OKUPATORJEV 1941-1945 KRANJ**
- v rubriko *davčna številka upravičenca*, se vpiše: **90541146**
- v rubriko *odstotek (%)* se vpiše **0,5 %**

Za več informacij lahko pokličete na naš telefon 04/2373553 (ponedeljek in sreda od 9.-12. ure), kjer vam bomo z veseljem pomagali.

Z eventualno donacijo boste pomagali našemu in hkrati tudi vašemu Združenju.

OPOZORILO: Tisti, ki ste donacijo že prijavi, je ni potrebno še enkrat.

Ker bi razstave radi obogatili še z raznimi predmeti, ki jih morda imate tisti, ki ste bili direktne žrtve, ali pa njihovi mlajši sorodniki, ki so jim ti predmeti ostali. Predvsem gre za fotografije kot naprimer: značilne slike odhoda od doma, transport v zbirne centre, potovanje v Nemčijo ali Srbijo ter fotografije iz zaporov, taborišč in prisilnega dela; dalje predmete kot so: morebitna takratna oblačila, obutev, jedilni pribor, posode in pa seveda kaj takega, kar vi mislite, da bi bilo vredno prikazati.

Vse kar ste pripravljeni pokazati bi fotografirali in nato prikazali kot slikovni material, kdor pa bi bil pripravljen, da se tak predmet pokaže v originalu, bi ga z veseljem začasno sprejeli in nato vrnili. Vsem, ki ste pripravljeni to storiti se že vnaprej zahvaljujemo.

Še enkrat pa prosimo direktne žrtve nacifašizma ali njihove bližnje sorodnike, znance, prijatelje, da nam napišejo zgodbe, doživljanja, razmišljanja o takratnih časih in dogodkih, da jih objavimo v Optimistu, vse z namenom, da se kaj takega nikdar več ne ponovi in ne pozabi.

ZADNJE NOVICE

Vse, ki prejimate naš bilten »Optimist« prosimo, da obvestijo tudi svoje prijatelje, znance in sorodnike, da imajo možnost spremljanja novic o našem delu tudi preko spletne strani. Tam lahko preberejo vsa tekoča dogajanja in kaj se v združenju dela.

Spletni naslov je: <http://www.zdruzenje-zrtev.si>

Člani in nečlani pa lahko komunicirajo z nami tudi po elektronski pošti, na naslovu: zzokranj@siol.net

Kot smo vas že obveščali v OPTIMISTU, da smo iz posnetega materiala o dogodkih med II. svetovno vojno v Posavsko – Obsoteljskem pasu, sedaj že uredili enourni film v slovenskem in nemškem jeziku.

Če koga zanimajo pripovedi žrtev iz teh krajev, lahko dobijo ta DVD pri našem Združenju. Cena tega DVD-ja je samo 10 €. Za naročilo lahko kontaktirate na tel: 04 2373 553 ali po e-pošti: zzokranj@siol.net. Še naprej pa se bomo trudili urejati materiale za druge dele Slovenije.

☺ ☺ ☺

Odgovor na poslansko pobudo Ive Dimic v zvezi z sprejemom predloga zakona, ki bo podlaga za povračilo premoženjske škode oškodovancem druge svetovne vojne

Spoštovani člani!

Seznamamo vas, da je Vlada RS na 78 redni seji, dne 10.marca 2016 ob obravnavi gradiva z naslovom »Odgovor Vlade RS na poslansko pobudo Ive Dimic v zvezi z sprejemom predloga zakona, ki bo podlaga za povračilo premoženjske škode oškodovancem druge svetovne vojne«, sprejela celovito stališče do postavljenega vprašanja premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne.

Do navedene poslanske pobude Vlada Republike Slovenije podaja naslednji odgovor:

I. Vsebinski pregled področja premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne in opredelitve posameznih ministrstev:

Ministrstvo za pravosodje je v letu 2015 prejelo kar nekaj vprašanj posameznikov ali združenj, ki delujejo na področju urejanja premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne, glede nadaljnega postopka normativnega urejanja vprašanja premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne. Nekateri dopisi pa so bili ministrstvu v reševanje odstopljeni s strani Kabineta predsednika Vlade. Zato smo v letu 2015 s posameznimi ministrstvi, na področje katerih tudi sodi navedeno vprašanje, že pripravili medresorsko usklajen odgovor. V nadaljevanju so predstavljena stališča posameznih ministrstev:

a) Ministrstvo za pravosodje

Ministrstvo za pravosodje meni, da sta pravno stanje in pravni red Republike Slovenije glede vprašanja povračila premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne popolnoma jasna z vidika sodne prakse sodišč Republike Slovenije oziroma ustavnosodne presoje Ustavnega sodišča Republike Slovenije ter sodne prakse mednarodnih sodišč. Pravni red Republike Slovenije pravno gledano ne daje možnosti oziroma ne določa (odškodninske) odgovornosti države za dejanja nacističnega in fašističnega okupatorja ali zavezniških protifašističnih sil ter partizanskih enot iz časa druge svetovne vojne na področju posegov v premoženje fizičnih oseb ali pravnih oseb z ozemlja sedanje Republike Slovenije.

Povračilo premoženjske vojne škode za čas druge svetovne vojne še ni pravna obveznost Republike Slovenije, to pravno obveznost države lahko določi šele zakon, sprejet v okviru širokega polja proste

presoje zakonodajalca po določbi tretjega odstavka 50. člena Ustave Republike Slovenije¹, kar pomeni da se lahko le zakonodajalec odloči, da poseben zakon sprejme ali pa tudi ne sprejme. Navedeni zakon, ki bi bil morda sprejet v okviru širokega polja proste presoje zakonodajalca po navedeni ustavni določbi, **v pravnem redu Republike Slovenije ne obstaja**, torej tudi ne obstaja nobena pravna podlaga oziroma pravni naslov za iztoževanje povračila premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne.

b) Ministrstvo za zunanje zadeve

Ministrstvo za zunanje zadeve meni, da je vprašanje morebitnega izplačila odškodnin za materialno škodo notranjepravno vprašanje, torej stvar odločitve države, da v okviru proste presoje z zakonom uredi to področje. To stališče je med drugim zavzelo tudi Državno pravobranilstvo (mnenje glede pravne podlage za zahteve materialnih oškodovancev druge svetovne vojne z dne 30. 11. 2004). Tudi mednarodnopravno urejanje vprašanja škode, povzročene posameznikom med drugo svetovno vojno, sloni na stališču, da je potrebna konkretna pravna podlaga za izplačilo odškodnin posameznikom, to pomeni, da lahko pravice do povračila premoženjske škode nastanejo le na osnovi sprejetih notranjepravnih aktov v posameznih državah, sprejetih v okviru njihove proste presoje. Vprašanje tudi nima drugih mednarodnopravnih elementov, saj nobena mednarodna pogodba (niti večstranska niti dvostranska), ki jo je Republika Slovenija ratificirala (ali nasledila), nima določb, ki bi Republiki Sloveniji nalagale obveznosti poplačila te kategorije žrtev vojne.

c) Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti se z odprtimi vprašanji glede povračila vojne škode od Nemčije kot pravne naslednice Tretjega rajha strokovno ne ukvarja in se tudi v preteklosti nikoli ni ukvarjalo, saj ugotavlja da omenjena problematika ne sodi in tudi v preteklosti ni sodila v njegovo delovno področje in stvarno pristojnost. Problematika izplačil vojne povzročene škode od nekdanjih okupatorskih držav namreč ne sodi v okvir uresničevanja posebnega socialnega varstva žrtev vojnega nasilja v skladu s tretjim odstavkom 50. člena ustave, ki žrtvam vojnega nasilja zagotavlja posebno (socialno) varstvo v skladu z zakonom.

d) Ministrstvo za finance

Ministrstvo za finance v zvezi z izterjavo vojne škode in sprejetjem zakona, ki bi omogočal izplačilo odškodnin oškodovancem iz časa druge svetovne vojne (premoženjska vojna škoda), ocenjuje, da se s predlogom, da bi Republika Slovenija plačevala odškodnino, ki so jo v času druge svetovne vojne povzročile okupatorske države, ne more strinjati. Prav tako v trenutnih gospodarskih razmerah, ko je potrebno z javnofinančnimi sredstvi ravnati še posebej gospodarno, denarnih sredstev za namen plačevanja tovrstnih odškodnin ni mogoče zagotoviti v Proračunu Republike Slovenije.

Problematika in odprta vprašanja v zvezi z izplačili vojne odškodnine in vojnih reparacij od držav naslednic nekdanjih okupatorskih za povzročeno materialno in nematerialno škodo med drugo svetovno vojno s strani tedanjih okupatorskih držav, glede na svojo mednarodnopravno dimenzijo, materialne in finančne razsežnosti ter glede na svojo odškodninsko pravno naravo, ne sodi v delovno

---

področje in pristojnost Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Ministrstvo tudi ne razpolaga z dokumentacijo, povezano z dosedanjimi izplačili vojne odškodnine s strani nekdanjih okupatorskih držav v korist bivše države, ne poseduje dokumentacije o porabi sredstev iz

naslova izplačane vojne odškodnine oziroma drugih oblik povračil vojne škode in tudi nima informacij o tem, ali je bila vojna odškodnina okupatorskih držav vključena v sukcesijska pogajanja ob razdelitvi skupnega premoženja bivše skupne države.

II. Opredelitev Vlade Republike Slovenije

Vlada Republike Slovenije trenutno torej ne vidi nobene možnosti, da bi pripravila in v zakonodajni postopek vložila besedilo predloga zakona s tega področja, saj bi sprejetje zakona imelo velike finančne posledice, kar glede na trenutne gospodarske razmere Republike Slovenije, ko je treba z javnofinančnimi sredstvi ravnati še posebej gospodarno, ne bi bilo sprejemljivo. Ob navedenem, namreč upošteva tudi 50. člen Ustave in pomembno ustavnosodno, sodno in mednarodno prakso, priprava besedila predloga navedenega zakona ni obveznost Republike Slovenije.

Pobuda za nadaljevanje dela na področju povrnitve premoženjske škode iz časa II. svetovne vojne – posredovano medresorsko usklajenega odgovora posameznih ministrstev:

V nadaljevanju vas seznanjamo s trenutnim mnenjem glede nameranih ukrepov na področju urejanja povračila premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne. Uvodno pojasnjujemo, da smo se v zvezi s to problematiko na podlagi dopisa vašega kabineta (št. 130-172012/2 z dne 21.2.2012) pripravili medresorsko usklajen odgovor (Ministrstva za pravosodje in javno upravo, Ministrstva za zunanje zadeve, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve), ki so v preteklosti že aktivno sodelovala na tem področju in ga uskladili tudi s poslanskimi skupinami koalicije, ki so v obdobju med 26.4.2012 do 8.5.2012 podale svoja stališča, iz katerih je mogoče zaključiti, da nobena od njih v tem trenutku ne soglaša z nadaljevanjem postopka obravnave predloge Zakona o povračilu premoženjske škode iz časa druge svetovne vojne.

☺ ☺ ☺

Odziv na vabilo Veleposlaništva ZRN v Ljubljani

Kot vsako leto, smo tudi letos prejeli vabilo od nemškega veleposlanika gospoda Klausea Ridla na proslavo ob Dnevu nemškega državnega praznika. Ta proslava je bila 3.10.2016 v Ljubljani.

Ob tej priliki smo mu izročili nov DVD z naslovom »Pripovedi žrtev okupatorja iz Posavja« s pripombo da, ko si bo ta film ogledal, bo dobil podrobnejši pogled na dogodke, ki so jih povzročili njegovi predniki.

Hkrati smo navezali stike tudi s profesorjem dr. Jožetom Mencingerjem in poslancem skupine NSI Jožetom Horvatom. Obema smo kasneje poslali kar nekaj naših dokumentov v pogled glede zahteve po materialni odškodnini z upanjem, da nam bosta pomagala.

Povabljeni smo bili tudi na poklon ob dnevu žalovanja in spomina na žrtve vojnega nasilja in sicer 13.11.2016 na pokopališče v Kranju. Veleposlanik je položil vence ob partizanskem spomeniku, ob

spomeniku prisilno mobiliziranih Slovencev v nemško vojno ter na nemškem vojaškem pokopališču, kjer je ob tej priložnosti imel krajiši govor.

Vabilu smo se odzvali v obeh primerih in sta se jih v imenu Združenja udeležila predsednik Franc Rovan in podpredsednik Stane Sladič.

Govor Veleposlanika g. Klaus Riedla

OBISKI NAŠIH ČLANOV

S to rubriko smo naleteli na lepo odobravanje naših članov. Posebno pa še pri članih, katere smo obiskali na njihovih domovih, oz. v domovih za starejše, za njihove rojstne dneve, kar lahko vidite na slikah s srečanj, ki jih pošiljamo tudi njim. Tistim bolj oddaljenim pa pošljemo čestitko po pošti.

V šestih letih smo obiskali okrog 100 naših članov na njihovih domovih. Ker je to dejanje lepo sprejeto s strani naših članov, bomo z obiski nadaljevali.

V nadaljevanju vam prikazujemo slike zadnjih obiskov naših članov za njihove rojstne dneve:

V juliju 2016 smo za roj. dan obiskali gospoda HUMER LOVRENCA iz Orehka pri Kranju

Julija je svoj rojstni dan slavila gospa KAMENŠEK ANA iz Kranja

Avgusta smo za rojstni dan obiskali gospoda ŠVEGELJ JANEZA iz Letenc

Oktobra pa je slavil rojstni dan gospod PODGORŠEK IVO iz Stražišča pri Kranju

V decembru smo obiskali gospo VERO ŠTRUKELJ iz Tenetiš

V novembru smo še obiskali gospo LOJZKO GABRIJEL, članico našega častnega razsodišča, ki okreva po operaciji kolka in jo tudi seznanili z vsebino naše zadnje seje.

S čestitko po pošti pa smo čestitali za rojstni dan naslednjim članom: Stanetu Sladiču, Francu Oražmu, Olgi Logar, Stanislavi Rovtar, Darinki Gerjevič, Ivanu Sinkoviču, Petrovčič Karolini, Andreju Liparju, Štefaniji Pirc.

☺ ☺ ☺

UMRLI ČLANI V LETU 2016

	Datum rojstva	Stanujoč	umrl/a
Žerjal Hermina	31.07.1929	Nasipna ul. 96, Maribor	junij
Kunst Alojz	13.07.1923	Gabrščkova 97, Ljubljana	januar
Novšak Jože	20.08.1938	Mandrge 2, Logatec	maj
Plevel Marija	11.05.1927	Trata 9, Cerklje	junij
Lipej Martin	31.08.1935	Seljakovo nas. 53, Kranj	september
Kozelj Ljudmila	01.01.1924	Reševa 5, Kranj	september
Žibert Anton	09.01.1944	Orehovlje 22, Kranj	november
Prevodnik Jože	31.10.1931	Prečna ul. 6, Kranj	november

Ponovno prosimo vse člane in njihove sorodnike, da nas obveščate o spremembah naslovov ter o umrlih. Podatke rabimo za urejanje članstva.

☺ ☺ ☺

ZBIRKA SPOMINOV NA IZGNANSTVO

Vsi, ki prejimate našo publikacijo »Optimist« veste, da poleg vseh obvestil in dogodkov, ki so se zgodili v določenem obdobju, na koncu vedno objavimo tudi eno zgodbo ali pesem, ki jo je napisal kdo od naših članov in opisuje doživljanja in zgodbe iz časa izgnanstva in po vrnitvi v domovino.

Teh zgodb smo objavili že kar nekaj, pa verjamemo, da vas je še veliko, ki bi lahko kaj povedali, oz. napisali v zvezi z dogodki in občutji v tistem času. Zato ponovno prosimo, napišite ali pa povejte mlajšim da bodo zapisali te spomine, da se ta polpretekla zgodovina ne bo pozabila, in da bodo naši zanamci seznanjeni s takratnimi dogodki.

Vse do sedaj objavljene zgodbe pa bomo v kratkem natisnili v enem zvezku, ki ga boste tudi prejeli.

Avtorica naslednjega prispevka je naša prijateljica in dolgoletna sodelavka iz Berlina, gospa FAVA ROSA

PONEMČENI IN IZKORIŠČENI

Nacisti so hoteli Slovenijo ponemčiti. Deset tisoče Slovencev je bilo deportiranih in je moralo opravljati prisilno delo. Odškodnine pa od Nemčije niso dobili nikoli.

Kot trdnjava se dviga grad Brestanica med drevesi na griču. Grad je dobil ime po potoku, ki se v jugovzhodnem delu Slovenije izliva v Savo. Grad Slovincem ni nudil zaščite pred nacističnim okupatorjem. Prav nasprotno. Grad so okupatorji spremenili v center sistematične politike ponemčevanja. Danes spominja razstava, ki je bila ustanovljena 1968, na pregnane Slovenke in Slovence iz leta 1941. Nekaj dni po nemško-italijanskem napadu na Kraljevino Jugoslavijo 6. aprila 1941, je Slovenija izginila iz zemljevida. Italija, ki je že po I. svetovni vojni dobila nekaj ozemlja, si je priključila ozemlje na jugozahodu, zaveznica okupatorja Madžarska je dobila ozemlje na vzhodu. Nemčija je dobila Spodnjo Štajersko in Gorenjsko, ki so jo vodili štajerski in koroški gauleiterji. Uradna priključitev pa ni bila nikoli izpeljana.

Ko je Adolf Hitler konec aprila 1941 obiskal Maribor, je oblikoval slogan nacistične bivalne politike: "Naredite mi to deželo spet nemško!". Do 260.000 Slovenk in Slovencev naj bi bilo deportiranih, da bi ustvarili prostor za nemške "priseljence", tako imenovane Kočevjarje kateri so živeli na področju Kočevja, katere so tukaj naselili v času vzhodnih Germanov in sedaj niso hoteli živeti na področju katero naj bi pripadlo pod italijansko oblast. Glavni urad za rasno in priseljevalno politiko, komisariat Nemškega Rajha za utrditev nemškega prebivalstva, urad za etične Nemce, organizacija "Lebensborn" in ostali člani nacistične države so znova uresničili narodnostno politiko, ki so jo prej že preizkusili na Poljskem. Na več kot 580.000 ljudeh, torej več kot 70% Slovincih, so bile opravljene rasno-antropološke raziskave. Na podlagi meritev delov telesa ter upoštevanje kulturnih in subjektivnih kriterijev, kot so znanje nemškega jezika in opredelitev k Nemčiji, so bili Slovenci razdeljeni v "primerne za ponemčenje" in "neprimerni za ponemčenje". Neprimerni naj bi bili izgnani na Hrvaško in v Srbijo, primerni pa preseljeni v Nemški Rajh, da bi na območjih kot je npr. poljski Lubin ustvarili nemške rase. Otroci umorjenih ali izgnanih Slovencev naj bi prišli v domove, kjer bi jih pripravili na posvojitve Nemcem.

Slovenske Židinke in Židi kot tudi Romi in Sinti so bili prepeljani, kot povesod, kjer so Nemci imeli oblast v svoji rokah, v koncentracijska taborišča in morišča. Intelektualci in duhovniki so bili kot

narodno zavedni Slovenci, po krutih mučenjih, izgnani ali umorjeni. Predvsem Gestapo zapor v Begunjah je postal simbol teh zločinov. Nemci so se brezobzirno borili proti partizanom in civilnim upornikom in jih in njihove sorodnike velikokrat prepeljali v koncentracijska taborišča. Celotne vasi so bile v znak maščevanja v masakerjih uničene. Slovenci so bili prepeljani kot prisilni delavci v Rajh ali so bili zaprti kot vojni ujetniki. Tisti, ki so bili izgnani na jug, so morali velikokrat v Srbiji opravljati prisilno delo. Protislovno se sliši dejstvo, da je politika ponemčevanja, v okviru katere je veliko Slovenk in Slovencev, dobilo nemško državljanstvo, prinesla tudi olajšanja, kot npr. premestitev taboriščnikov na delo.

Zaradi močnega upora Nemci niso mogli povsem uresničiti svojih načrtov. Kljub temu so v rajh, predvsem v Šlezijo in Saško, prepeljali na deset tisoče Slovenk in Slovencev, ki so bili ocenjeni kot "primerni za ponemčenje". Upora Slovencev Nemci seveda niso razumeli. Niso vedeli, da jim je bilo namenjeno ozemlje na vzhodu kot nagrada, govori poročilo centra za priseljence iz oktobra 1943, ki je bil takrat podurad varnostne centrale Rajha. Deportirance so obravnavali v taboriščih kot zapornike. Sprejeti so morali vsakršno delo v kmetijstvu, industriji ali obrti. Tudi otroci so morali opravljati delo. Veliko Slovencev je zaradi nasilja traumatiziranih in tudi zaradi dejstva, da je bilo ob vrnitvi domov vse v ruševinah. Iz ničesar je bilo treba znova graditi dom, saj je pred vrati stala zima. Prisiljeno ponemčevanje Slovenije ni postal del spominske kulture, ki nadomešča nemško javnost. Prireditve se odvijajo, venci se polagajo v spomin, pravi obvezi pa se odgovorni izogibajo. Kot veliko žrtev nacizma po Evropi, tudi Slovenci nikoli niso dobili odškodnine. Zvezna republika Nemčija je na zahtevo slovenskih žrtev odgovorila z opozorilom na dogovor med Titom in Brandtom iz leta 1973, kjer je bil sklenjen dogovor o ugodnem kreditu za Jugoslavijo. Ponovno okrepljena ZRN je izkoristila dejstvo, da je država po vojni nujno potrebovala devize. V protokolih pogovora ni najti dela, kjer bi se Jugoslavija odrekla pravici do odškodnine. Slovenija je svoj del z obrestmi odplačala.

Nato so se argumenti Nemčije spremenili. Odbor za peticije nemškega Bundestaga je začel poudarjati, da ne more izplačati odškodnine, saj ne more izplačati reparacij, katerih del so odškodnine. Namesto denarja so Slovenci deležni nerazumevanja, saj so tudi "Nemci morali v povojnih letih ugotoviti, koliko stiske in bede prinesejo izgoni." Nemci se preživelim žrtvam nacizma tako brez sramu sami predstavljajo kot žrtve. Politične volje za izplačilo odškodnin ni. Temu nasprotovanju se je možno upreti samo po pravni poti. V drugih državah je žrtvam nacizma po dolgoletnih postopkih Nemčijo uspelo prisiliti k ravnanju. Nemčija sedaj s pomočjo mednarodnega prava poskuša uveljaviti zakon močnejšega. Vrhunec tega je postopek pred mednarodnim sodiščem v Haagu. Nemčija vodi postopek proti Italiji, saj so italijanska sodišča, kot tudi grška, dosodila, da žrtvam zločina proti človeštvu in njihovim sorodnikom pripadajo odškodnine (Jungle World 33/2011). Če bo mednarodno sodišče nemški poskus – se izogniti odgovornosti – zavrnilo, bi lahko tudi preživeli Slovenci svojo pravico iskali pred sodiščem.

☺ ☺ ☺

SPOMINI, KI NAJ SE ZAPIŠEJO IN SE NE SMEJO POZABITI

Zapisal: ŠKVARČ TONE iz Maribora

Sem faran Dobove, vaščan Velikega Obreža. V oktobru 1940 sva z očetom sejala pšenico ob železnici. Ustavil se je vlak pred "signalom". Potniki so iskali prostor za "človeško potrebo". Bili so Besarabski Nemci, na poti nekam v Reich. Moj oče je žalostno gledal dogodek in dejal: "Če bi se meni to zgodilo, bi se raje dal ustreliti."

Minilo je točno leto dni od tega dogodka. Oče je ponovno sejala pšenico, takrat sam. Jaz sem bil v vojnem ujetništvu. Nekaj je takrat viselo v zraku! Reka Sotla je že mejila med "veliko Nemčijo" in "ND Hrvaško". Obmejni stražarji so zanikali kakršno koli izseljevanje. Po selitvi se je oče 23.

oktobra zvečer odpravil po bližnjici v dve uri oddaljeni vinograd na Malen vrhu, da bi sprešal črnino, ki je vrela na tropinah. Delal je vso noč. Zjutraj, 24. oktobra 1941 pa so se pojavili v vasi vojaški tovornjaki, eden od teh tudi pri nas. V pol ure "basanja" so polni tovornjaki odpeljali "tovor" v zbirni center – grad (Rajhenburg) v Brestanico. Le naš tovornjak je obtičal. Manjkal je oče. Zahtevali so ga! Sestra Veronika ga je našla, ko je zaključeval prešanje grozdja. Oče je ob novici onemel. Znosil je še mošt iz kadice v sod, obesil poslednjič prešni kamen in ob tankem curku dejal: "Zdaj ne bo teklo preko roba." Zaklenil je hram, sedel na kolo in se odpeljal. Takega dejanja je zmožen samo ljubeč kmet!

Doma je zaradi zakasnitve vladala huda nejevolja in jok petih žensk na tovornjaku ob zariplih stražarjih. Dovolili so očetu, da je vzel še zimsko suktnjo (poročno). Od konjev pa se ni smel posloviti. Vojak ga je s puškinim kopitom potisnil na tovornjak. Motorji so zabrneli, konji v hlevu so hrzali, krave mukale, svinje pa krulile. Ironija usode – oče je namreč dve leti branil avstrijskega cesarja pri Doberdobu (sicer neuspešno), sedaj pa je dobil od naslednika udarec v prsi.

Zidani hlevi stojijo še danes. Ko obiščem dom, se mi ti dogodki filmsko odvijajo. Železničarji v Dobovi (domačini) so povedali, da je naslednji dan neki oficir – Avstrijec naložil naše tri konje in enega žrebeta na vagon za Dunaj. Družina je preživela štiri dolge zime po taboriščih Šlezije in se v avgustu 1945 izmučena vrnila na delno požgan in izropan dom. Prvega novembra 1941 je bil v Berlinu hladen in deževen dan. Spomin na drage pokojnike mi je tlačil dušo. Ujetniki smo se proti večeru izmučeni vračali v taborišče. Dobil sem pismo od matere z žigom Altheide Bad. V kaj so spremenili mojo Dobovo, sem pomislil. Mati je pisala: "Dragi sin, ko prejmeš to pismo se že nahajamo v taborišču v Šleziji. Dom smo morali zapustiti v roku pol ure. Več prihodnjic – ljubeča Te mati in vsi domači." Svet okoli mene se je pogrezal in spajal z nastopajočim mrakom. Mrak, dolg skoraj 4 leta, poln trpljenja, bolečin in ponižanj.

V tem črnem oktobru 1941 so Nemci iz obmejnih krajev Sotle in Save izselili preko 16.000 ljudi slovenskega rodu. Poleg človeškega gorja so uničili gospodarski potencial, živino, stroje, inventar so raznosili na vse strani, vinograde uničili, gozdove izsekali. Novi priseljenci – Kočevarji niso imeli niti pogojev, niti volje za kmetovanje. Nemška naselitvena družba je bila zelo neuspešna. Delovna vnema kmetov, izkušnje in znanje več generacij se ne da nadomestiti z organizacijo od zgoraj! To resnico so prepozno spoznali po vsem svetu, še posebno v socialističnih državah Evrope.

Pred leti sem, kot edini preživeli član družine, zbiral podatke o škodi na naši domačiji. Nihče, ne krajevni urad v Dobovi, ne občina v Brežicah, ne arhiv Slovenije, ne Rdeči križ, skratka nihče nima podatkov o izseljencih in povzročeni vojni škodi na domovih in kmetijah. Vsak posameznik to dokazuje s pričami. Čeprav je bila v letih 1945/46 opravljena ocena vojne škode, teh podatkov nima noben arhiv. Kako pa naj potem uveljavljam vojno škodo od povzročitelja?! Velika "luknja" je v naši državni upravi in njeni evidenci!

Večina trpečih izgnancev počiva pod rušo, redkim preživelim trpinom pa se že odpirajo "groba vrata". Pri tem brezizhodnem položaju pozdravljam organizatorje Združenja žrtev okupatorjev v Kranju in jim želim, da uspešno dokončajo to poslednjo bitko za vsaj skromno povračilo škode, ki jo je povzročil okupator.

So dnevi in trenutki polni sreče in miline, ko radostni oči zapremo in si tiho zaželimo, da ne mine. Taki dnevi v novem letu naj preženejo trpljenje! naj smeh, ljubezen srce prevzame, lepše bo življenje!

V letu 2017 vam in vašim bližnjim želimo, da bi bilo vszga dobrega v izobilju in da bi lepo preživeli Božične in novoletne praznike.

ZŽO 1941-1945 KRANJ

